

Psychometric properties of Covert Relational Aggression Scale

بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان

Samaneh Khazaei, Shokouh Navabinejad, Valiollah Farzad, Kianoosh Zaharakar

سمانه خزاعی^۱، شکوه نوابی نژاد^۱، ولی‌الله فرزاد^۱، کیانوش زهراکار^۱

تاریخ دریافت: ۹۵/۳/۱۸ پذیرش اولیه: ۹۵/۶/۸ پذیرش نهایی: ۹۵/۶/۱۶

Abstract

This study examined the psychometric properties of Covert Relational aggression scale of Nelson and Caroll (۲۰۰۶) in Iranian couples. The research was a descriptive-survey study. The study population was composed of couples in Birjand city. In this study, ۳۵۰ couples (۷۰۰ people) were selected among Birjand couples using voluntary sampling method, and Covert Relational Aggression Scale of Carole Nelson (۲۰۰۶), revised marital conflict questionnaire of Sanaee (۲۰۰۸) and marital adjustment questionnaire of Spinner (۱۹۷۶) were used. To analyze the data, the statistical indices of Pearson correlation, Cronbach's alpha coefficient, and exploratory factor analysis (using spss ۲۳ software), and confirmatory factor analysis (using AMOS ۲۳ software) were use. Exploratory factor analysis showed that the ۱۲-item Covert Relational Aggression scale in Iranian sample has been saturated from two factors (Love withdrawal and social sabotage) explaining ۵۶ percent of the scale variance. Confirmatory factor analysis also showed that two-factor model of Covert Relational Aggression scale has good fitness with data (AGFI=۰/۹۳, NFI=۰/۹۴, RMSEA=۰/۰۶). Cronbach's alpha coefficient was obtained ۰.۸۵, convergent validity was obtained ۰.۴, and divergent validity was obtained ۰.۴۲ that all of them were significant at $P \leq 0.01$. Results showed that Covert Relational Aggression Scale of Carole Nelson (۲۰۰۶) has good validity and reliability and it can be used to measure the Covert Relational Aggression of couples.

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی مشخصات روان‌سنجی و هنجاریابی مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان در زوج‌های ایرانی بود. طرح تحقیق حاضر از نوع توصیفی - پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش را زوجین شهر بیرجند تشکیل داد. ۳۵۰ زوج (۷۰۰ نفر) به شیوه نمونه‌گیری داوطلبانه انتخاب شدند و پرسشنامه‌های مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان نلسون و کارول (۲۰۰۶)، پرسشنامه تعارضات زناشویی تجدید نظر شده ثنابی (۱۳۸۷) و مقیاس سازگاری زناشویی بی اسپینر (۱۹۷۶) در مورد آنها ارزیابی شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از شاخص‌های آماری همبستگی پیرسون، ضریب آلفای کرونباخ و تحلیل عاملی اکتشافی (با کمک نرم‌افزار SPSS۲۳)، تحلیل عاملی تاییدی (با نرم‌افزار AMOS۲۳) استفاده گردید. تحلیل عاملی اکتشافی نشان داد که مقیاس ۱۲ سوالی پرخاشگری ارتباطی پنهان در نمونه‌های ایرانی از ۲ عامل (کناره‌گیری عاطفی و خراب کردن وجهه اجتماعی) اشباع شده است که ۵۶ درصد از واریانس مقیاس را تبیین می‌کنند. تحلیل عاملی تاییدی نیز نشان داد که مدل دو عاملی مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان به خوبی با داده‌ها برازش دارد (AGFI=۰/۹۳، NFI=۰/۹۴، RMSEA=۰/۰۶). ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸۵)، اعتبار همگرا (۰/۴۷)، اعتبار واگرا (۰/۴۲) به دست آمد که همگی در سطح $P \leq 0.01$ معنادار بودند. به‌طور کلی نتایج نشان داد، مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان نلسون و کارول (۲۰۰۶) از روایی و اعتبار مناسبی برخوردار است و می‌توان آن را برای سنجش میزان پرخاشگری ارتباطی پنهان زوج‌ها بکار برد.

واژه‌های کلیدی: پرخاشگری ارتباطی پنهان، روان‌سنجی، روایی، تحلیل عاملی اکتشافی، تحلیل عاملی تاییدی

Keywords: Covert Relational Aggression, Psychometric, Validity, Exploratory Factor Analysis, Confirmatory Factor Analysis

۱. (نویسنده مسئول). دانشجو دکتری مشاوره خانواده. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی. دانشگاه خوارزمی. تهران. ایران. Sam_tmu@yahoo.com
۲. استادیار گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه سمنان. سمنان. ایران.
۳. استادیار گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه سمنان. سمنان. ایران.
۴. استادیار گروه روان‌شناسی بالینی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه سمنان. سمنان. ایران.

مقدمه

رضایت فرد از زندگی زناشویی به منزله رضایت وی از خانواده است، و رضایت از خانواده به مفهوم رضایت از زندگی می‌باشد و در نتیجه موجب تسهیل در امر رشد، پیشرفت مادی و معنوی جامعه خواهد شد (عدالتی و ردزوان^۱، ۲۰۱۰). یکی از جنبه‌های حیاتی سیستم زناشویی، رضایتی است که همسران در رابطه خویش احساس می‌کنند (ثانی‌گوچی^۲ و همکاران، ۲۰۰۶). در نتیجه یکی از اهداف اصلی تحقیقات درباره روابط زناشویی، مشخص کردن عواملی است که بر کیفیت تعاملی زوج تأثیر می‌گذارد (چارنیا و ایکس^۳، ۲۰۰۷). تحقیقات مختلفی نشان داده‌اند که خشونت و پرخاشگری از جمله عواملی است که کیفیت تعاملی زوجین را تحت تأثیر قرار می‌دهد (کارتیس^۴ و همکاران، ۲۰۱۵؛ تفرشی و همکاران، ۱۳۹۲).

نتایج بررسی یک دهه تعامل زناشویی که توسط گاتمن و نوتاریوس^۵ (۲۰۰۰) انجام شد، نشان داد که در زوج‌های پریشان، تعامل منفی بین فردی آشکاری حاکم است که در سراسر طول رابطه زناشویی ادامه‌دار است. گاتمن (۱۹۹۴) معتقد بود، در صورتی که تعاملات زناشویی با هیجانات منفی از قبیل تحقیر و انزجار همراه شود، به بی‌ثباتی ازدواج منجر می‌شود (به نقل از کیم^۶ و همکاران، ۲۰۱۶). خشونت بین زوجین^۷ شکلی از پرخاشگری آشکار است که یا یک طرفه و یا دو طرفه است (جانسون، ۱۹۹۵). تحقیقات نشان داده‌اند که خشونت اثرات منفی زیادی بر عملکرد ارتباطی زوجین به جای می‌گذارد (جانسون و فرارو^۸، ۲۰۰۰). با وجود بخش زیادی از تحقیقات که بر روی عوامل خطر بی‌ثباتی زناشویی از جمله الگوهای تعامل منفی و خشونت بین زوجین انجام شده است، محققان نشان داده‌اند که نگاهی گسترده‌تر به عوامل مؤثر به بی‌ثباتی ازدواج مورد نیاز

است. بجزورکوویست^۹ و همکاران (۱۹۹۴) معتقدند که "پرخاشگری فیزیکی مستقیم، تنها نشان‌دهنده نوک کوه یخ از پرخاشگری فردی است" (به نقل از مادسن^{۱۰}، ۲۰۱۲). تمرکز پژوهش حاضر بر روی اعتباریابی مقیاسی است که رفتار پرخاشگرانه پنهان در رابطه را بررسی می‌کند، که طی سال‌های اخیر به عنوان عاملی مؤثر بر بی‌ثباتی ازدواج شناسایی شده است (گلدستین^{۱۱} و همکاران، ۲۰۰۸؛ کارول^{۱۲} و همکاران، ۲۰۱۰). پرخاشگری ارتباطی که گاهی اوقات پرخاشگری پنهان نامیده می‌شود، در برگزیده اعمالی است که در رابطه دو نفره زن و شوهر به کار گرفته می‌شود (آرچر و کوین^{۱۳}، ۲۰۰۵) و به رفتارهایی اطلاق می‌گردد که به همسر آسیب می‌رسانند؛ نظیر صدمه زدن به روابط یا احساس پذیرش اجتماعی و تخریب روابط دوستانه (کریک و نلسون^{۱۴}، ۲۰۰۲). پرخاشگری پنهان، مشتمل بر دو نوع مولفه‌ی خراب کردن وجهه اجتماعی و کناره‌گیری عاطفی می‌باشد. خراب کردن وجهه اجتماعی به آزار و اذیت غیرمستقیم همسر از طریق بدگویی، شایعه پراکنی، در میان‌گذاری اطلاعات خصوصی همسر با دیگران، و یا فراهم نمودن امکان دخالت دیگران در جریان بحث‌ها و مشاجرات گفته می‌شود. هدف تخریب وجهه اجتماعی، استفاده از فشار اجتماعی برای کنترل همسر قلمداد می‌شود (کارول و همکاران، ۲۰۱۰)؛ در حالی که در جریان کناره‌گیری عاطفی، یکی از همسران توجه و مهربانی را از همسرش در تلاش برای کنترل رابطه دریغ می‌کند. رفتارهایی که نشان‌دهنده‌ی کناره‌گیری عاطفی هستند عبارتند از نادیده گرفتن همسر و عدم توجه به او، برقرار نکردن رابطه‌ی جنسی، تهدید به ترک کردن رابطه و استفاده از رفتارهای خاموش (کلیفورد^{۱۵}، ۲۰۱۳).

استفاده از پرخاشگری (در رابطه زناشویی) یک کیفیت منفی از رابطه زناشویی مانند، بی‌اعتمادی، حسادت و سرخوردگی و ادراکی منفی در کیفیت رابطه برای هر دو نفر

۱. Edalati & Redzuan
۲. Taniguchi
۳. Charnia
۴. Curtis
۵. Gottman & Notarius
۶. Kim
۷. Intimate partner violence
۸. Johnson & Ferraro

۹. Bjorkqvist
۱۰. Madsen
۱۱. Goldstein
۱۲. Caroll
۱۳. Archer & Coyne
۱۴. Crick & Nelson
۱۵. Cliford

پرخاشگری و قربانی^۶ مورالس و کریک (۱۹۹۸) و مقیاس روابط عاشقانه لیندر و همکاران (۲۰۰۲) است. تفاوت مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان^۷ با مقیاس خودگزارشی پرخاشگری و قربانی در دو مورد ذکر شده است؛ یک مورد مربوط به مخاطب آن است که برای زوجین متأهل ساخته شده است و مورد دیگر مربوط به روش تکمیل پرسشنامه است، به این صورت که در این مقیاس از شرکت‌کنندگان خواسته شده است که بر اساس سوالات پرسشنامه، شریک زندگی خود را ارزیابی کنند.

روایی و اعتبار این پرسشنامه در پژوهش‌های زیادی تایید شده است که از آن جمله می‌توان به تحقیقات (کارول و همکاران، ۲۰۱۰؛ هیوز، ۲۰۱۰؛ مادسن، ۲۰۱۲؛ کلیفورد، ۲۰۱۳؛ منگ، ۲۰۱۳؛ کرامر، ۲۰۱۵). این پژوهش‌ها در ارزیابی روایی‌سازه مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان، شش گویه را برای کناره‌گیری عاطفی و شش گویه را برای خراب کردن وجهه اجتماعی گزارش کرده‌اند. همچنین در تمامی پژوهش‌ها، ضریب آلفای کرونباخ بالای ۰/۷۰ به دست آمده است.

با توجه به اینکه مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان قادر به شناسایی افراد دارای پرخاشگری پنهان بالا می‌باشد و نیز با توجه به رابطه آن با عدم رضایت زناشویی و بی‌ثباتی ازدواج و همچنین کاهش صمیمیت و رضایت جنسی زوجین، این ابزار می‌تواند علاوه بر اهداف پژوهشی، با شناسایی زوجین دارای پرخاشگری پنهان در جهت کاهش تعارضات زناشویی، برای اهداف بالینی نیز به کار رود. بر این اساس، هدف پژوهش حاضر آماده‌سازی و اعتباریابی مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان نلسون و کارول (۲۰۰۶) در نمونه‌ای از زوج‌های ایرانی است.

روش

طرح پژوهش حاضر، با عنوان «بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان در زوجین ایرانی»، توصیفی-پیمایشی از نوع همبستگی می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش را زوجین شهر بیرجند تشکیل

(هم قربانی و هم فرد پرخاشگر) به همراه دارد (لیندر^۱ و همکاران، ۲۰۰۲). مطالعه دیگری نشان داده است که رفتار پرخاشگرانه در روابط زناشویی می‌تواند اثرات منفی بر رضایت جنسی همسران داشته باشد (هیوز^۲، ۲۰۱۰).

اگر چه پرخاشگری در روابط زوجین می‌تواند اثرات مهم و بالقوه‌ای بر ازدواج بگذارد، اما مطالعات دیگری بر روی این نوع از خشونت انجام شده است که نشان می‌دهد، پرخاشگری والدین می‌تواند بر روابط اجتماعی فرزندان نیز اثرگذار باشد (مادسن، ۲۰۱۲).

با این حال، پرخاشگری ارتباطی، میان زوجین و روابط بین اعضای خانواده از توجه کمتری برخوردار بوده است. مطالعات کمی در خصوص رفتارهای پرخاشگرانه ارتباطی در زمینه روابط زناشویی با تمرکز بر اثرات رفتارهای پرخاشگرانه زوجین بر فرزندان و امکان دخالت فرزندان در پرخاشگری پنهان والدین بجای تمرکز والدین بر روابط زناشویی‌شان به تنهایی، دیده می‌شود (بوهرلر^۳ و همکاران، ۱۹۹۸).

اولین مطالعه‌ای که به طور خاص برای بررسی رفتار پرخاشگرانه در روابط بلند مدت (متوسط ازدواج ۱۷ سال) و روابط ازدواج متعهدانه انجام شده است، توسط کارول و همکاران به انجام رسید. این مطالعه نشان داد که پرخاشگری در روابط زناشویی با کیفیت ضعیف رابطه زناشویی و عدم ثبات در رابطه زن و مرد همراه است (کارول و همکاران، ۲۰۱۰). اکثر تحقیقاتی که بر روی پرخاشگری ارتباطی پنهان انجام شده‌اند، از پرسشنامه پرخاشگری ارتباطی پنهان نلسون و کارول (۲۰۰۶) برای بررسی کناره‌گیری عاطفی و خراب کردن وجهه اجتماعی در روابط بین زوجین استفاده کرده‌اند (کارول و همکاران، ۲۰۱۰؛ هیوز، ۲۰۱۰؛ مادسن، ۲۰۱۲؛ کلیفورد، ۲۰۱۳؛ منگ^۴، ۲۰۱۳؛ کرامر^۵، ۲۰۱۵).

مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان نلسون و کارول (۲۰۰۶) نسخه اصلاح شده‌ای از پرسشنامه خودگزارشی

۱. Linder

۲. Hughes

۳. Buehler

۴. Meng

۵. Cramer

۶. Self-Report of Aggression and Victimization

۷. Couples Relational Aggression and Victimization Scale (CRAVIS)

است. این مقیاس نسخه اصلاح شده‌ای از پرسشنامه خودگزارشی پرخاشگری و قربانی^۳ مورالس و کریک (۱۹۹۸) و مقیاس روابط عاشقانه لیندر و همکاران (۲۰۰۲) است. این مقیاس دارای ۱۲ گویه (هر زیرمقیاس دارای ۶ گویه) است. خرده مقیاس کناره‌گیری عاطفی شامل سوالات ۱ تا ۶ و خرده مقیاس خراب کردن وجهه اجتماعی شامل سوالات ۷ تا ۱۲ می‌باشد که به روش لیکرتی برحسب پاسخ‌های ۱ تا ۷ درجه‌ای (از خیلی کم=۱ تا خیلی زیاد=۷)، نمره‌گذاری شده است. نمونه‌هایی از گویه‌های خرده مقیاس کناره‌گیری عاطفی شامل «زمانی که همسر من از دست من عصبانی است، به من بی‌توجهی می‌کند»، «زمانی که همسر من از دست من عصبانی است، از عشق‌ورزی و رابطه جنسی با من خودداری می‌کند». است. نمونه‌هایی از گویه‌های خرده - مقیاس خراب کردن وجهه اجتماعی نیز شامل «همسر من اطلاعات خصوصی مربوط به مرا با دیگران در میان می‌گذارد و نگرش آنها را نسبت به من تغییر می‌دهد»، «همسر من رفتارش باعث می‌شود که دیگران به او توجه کنند و این مسأله مرا آشفته می‌سازد» است.

کارول و همکاران (۲۰۱۰) نیز مشابه تحقیق قبلی خود (نلسون و کارول، ۲۰۰۶) در تحلیل عاملی تاییدی که انجام دادند، شش گویه برای کناره‌گیری عاطفی و شش گویه برای خراب کردن وجهه اجتماعی تایید نمودند. آنها ضریب آلفای کرونباخ نمرات کناره‌گیری عاطفی را برای شوهران (۰/۹۰) و برای همسران (۰/۸۶) و همچنین آلفای کرونباخ خراب کردن وجهه اجتماعی را برای شوهران (۰/۸۸) و برای همسران (۰/۹۰) گزارش کردند. هیوز (۲۰۱۰) نیز در پژوهش خود، ضریب آلفای کرونباخ را برای خراب کردن وجهه اجتماعی و کناره‌گیری عاطفی به ترتیب ۰/۸۸ و ۰/۹۰ در مردان و ۰/۹۰ و ۰/۸۶ در زنان گزارش کردند. در پژوهشی دیگر کلیفورد (۲۰۱۳) نیز در تحلیل عاملی که بر روی سوالات مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان انجام داد، شش گویه را برای کناره‌گیری عاطفی و شش گویه را برای خراب کردن وجهه اجتماعی گزارش کرد. وی همچنین ضریب آلفای کرونباخ را برای خراب کردن وجهه اجتماعی و کناره‌گیری عاطفی به ترتیب ۰/۸۸ و ۰/۹۰ در مردان و

دادند. نمونه‌گیری بصورت داوطلبانه بود. به این ترتیب که به صورت تصادفی تعداد ۱۰ مدرسه از کل مدارس ابتدایی دولتی شهر بیرجند انتخاب شد و در بازه زمانی آبان تا اسفند ماه سال ۹۴ در جلسات انجمن اولیاء و مربیان و پس از مصاحبه مقدماتی با والدین دانش‌آموزان، آنهایی که متاهل بوده، متارکه نداشتند و داوطلب شرکت در پژوهش بودند، به صورت داوطلبانه انتخاب شدند و پرسشنامه‌ها میان آنها توزیع و تکمیل گردید. حجم نمونه بر اساس حداقل‌های لازم برای اعتباریابی، تعیین شد. از این رو، برای تعیین روایی‌سازه حجم نمونه، ۳۵۰ زوج (۷۰۰ نفر) در نظر گرفته شد که برای تحلیل عاملی حجم نمونه، مناسب محسوب می‌شود (کومری و لی^۱، ۱۹۹۲)؛ با این استناد نیز که می‌ریز^۲ و همکاران (۲۰۰۶) برای پرسشنامه‌ای با ۹۰ گویه، حجم نمونه ۴۰۰ نفری را مناسب دانسته‌اند. با توجه به اینکه پرسشنامه پرخاشگری ارتباطی پنهان مربوط به روابط بین زوجین است، و دارای ۱۲ گویه است، بر اساس معیارهای فوق، حجم نمونه شامل ۳۵۰ زوج متاهل (۷۰۰ نفر) می‌باشد.

بعد از تعیین و انتخاب حجم نمونه، ترجمه فارسی مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان نلسون و کارول (۲۰۰۶) با کمک ۴ نفر از اساتید روانشناسی انجام و به همراه پرسشنامه تعارضات زناشویی ثنایی (۱۳۸۷) و مقیاس سازگاری زناشویی بی اسپینر (۱۹۷۶) بر روی نمونه‌ای انتخابی به صورت همزمان اجرا شد. سپس جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از شاخص‌های آماری همبستگی پیرسون، ضریب آلفای کرونباخ و تحلیل عاملی اکتشافی (با کمک نرم‌افزار SPSS۲۳)، تحلیل عاملی تاییدی (با نرم افزار AMOS۲۳) استفاده گردید.

ابزار پژوهش

مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان نلسون و کارول:

مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان توسط نلسون و کارول، به منظور سنجش کناره‌گیری عاطفی و خراب کردن وجهه اجتماعی در روابط زوجین در سال ۲۰۰۶ ساخته شده

۱. Comrey & Lee

۲. Meyers

۳. Self-Report of Aggression and Victimization

۰/۹۰ و ۰/۸۶ در زنان گزارش کردند. منگ (۲۰۱۳) نیز نتایج مشابهی را برای اعتبار یابی مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان گزارش کرد. نتایج تحلیل عاملی تاییدی این پژوهش، روایی سازه نسخه اصلی پرسشنامه را نشان داده است. همچنین در پژوهش منگ، ضریب آلفای کرونباخ برای خراب کردن وجهه اجتماعی و کناره گیری عاطفی به ترتیب ۰/۹۰ و ۰/۸۶ در مردان و ۰/۸۸ و ۰/۹۰ در زنان گزارش شده است.

کرامر (۲۰۱۵) نیز در پژوهش خود ضریب آلفای کرونباخ را برای خراب کردن کناره گیری عاطفی و وجهه اجتماعی به ترتیب ۰/۸۴ و ۰/۷۹ در مردان و ۰/۸۲ و ۰/۸۴ در زنان گزارش کردند.

پرسشنامه تعارضات زناشویی تجدید نظر شده ثنائی (۱۳۸۷):

این پرسشنامه، یک ابزار ۵۴ سوالی است که برای سنجیدن تعارضات زن و شوهری ساخته شده است. این پرسشنامه هشت بعد از تعارضات زناشویی را می‌سنجد که عبارتند از: کاهش همکاری، کاهش رابطه جنسی، افزایش واکنش‌های هیجانی، افزایش جلب حمایت فرزندان، افزایش رابطه فردی با خویشاوندان خود، کاهش رابطه خانوادگی با خویشاوندان همسر و دوستان، جدا کردن امور مالی از یکدیگر، و کاهش ارتباط موثر. برای هر سوال پنج گزینه در نظر گرفته شده که به تناسب ۱ تا ۵ نمره به آنها اختصاص داده شده است. حداکثر نمره کل پرسشنامه ۲۷۰ و حداقل آن ۵۴ است. نمره گذاری گزینه‌ها به این صورت است: هرگز (۱)، بندرت (۲)، گاهی (۳)، اکثراً (۴)، همیشه (۵). سوالات ۳، ۱۱، ۱۴، ۲۶، ۳۰، ۳۳، ۴۵، ۴۷، ۵۴ به صورت معکوس نمره گذاری می‌شوند. آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه روی یک گروه ۲۷۰ نفری برابر با ۰/۹۶ به دست آمد و برای ۸ خرده مقیاس آن از این قرار است: کاهش همکاری، ۰/۸۱؛ کاهش رابطه جنسی، ۰/۶۱؛ افزایش واکنش‌های هیجانی، ۰/۷۰؛ افزایش جلب حمایت فرزند، ۰/۳۳؛ افزایش رابطه فردی با خویشاوندان خود، ۰/۸۶؛ کاهش رابطه خانوادگی با خویشاوندان همسر و دوستان، ۰/۸۹؛ جدا کردن امور مالی از یکدیگر، ۰/۷۱؛ و کاهش ارتباط موثر، ۰/۶۹. پرسشنامه

تعارضات زناشویی از روایی محتوایی خوبی برخوردار است (ثنائی، ۱۳۸۷).

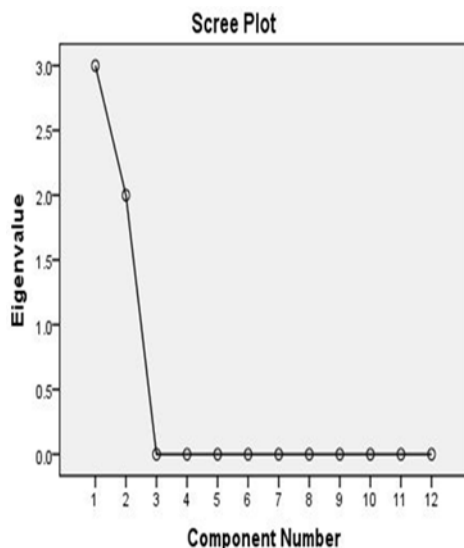
مقیاس سازگاری زناشویی گراهام بی اسپینر^۱:

این مقیاس توسط اسپینر در سال ۱۹۷۶ به منظور سنجش سازگاری بین زن و شوهرها و یا هر دو نفری که با هم زندگی می‌کنند تنظیم شده است. تحلیل عاملی نشان می‌دهد که این مقیاس چهار بعد را می‌سنجد که عبارتند از: رضایت زناشویی، همبستگی زناشویی، توافق زناشویی و ابراز محبت. این پرسشنامه از ۳۲ سوال تشکیل شده است و طیف نمره گذاری آن به صورت لیکرتی است. اسپینر (۱۹۷۶) اعتبار این مقیاس را در کل نمرات ۰/۹۶ برآورد کرده که نشان‌دهنده همسانی درونی قابل توجهی است. ضریب همسانی درونی، خرده مقیاس‌ها را نیز بین خوب تا عالی برآورد کرده که عبارتند از: مقیاس رضایت زناشویی ۰/۹۴، همبستگی زناشویی ۰/۸۱، توافق زناشویی ۰/۹۰ و ابراز محبت ۰/۷۳. همچنین اسپینر روایی سازه‌های و محتوایی این مقیاس را مطلوب و مورد تایید گزارش نمود. حاجی ابولزاده (۱۳۸۱) در پژوهش خود به منظور تعیین ضریب پایایی پرسشنامه، روش بازآزمایی را با فاصله زمانی یک هفته، روی نمونه‌ای متشکل از ۱۵ زوج اجرا کرد. ضریب همبستگی بین نمرات مردان و زنان طی دوبار اجرا، در نمره کل ۰/۸۱، مقیاس رضایت زناشویی ۰/۶۸، همبستگی زناشویی ۰/۸۱، توافق زناشویی ۰/۷۷ و ابراز محبت ۰/۷۸ به دست آمد.

یافته‌ها

از مجموع ۳۵۰ زوج (۷۰۰ نفر) شرکت‌کننده در پژوهش حاضر که دارای سطح تحصیلات دیپلم به بالا بودند، ۸۰ درصد آنها در دامنه سنی ۲۰ تا ۵۰ سال قرار داشتند. میانگین و انحراف معیار نمرات پرخاشگری ارتباطی در مردان به ترتیب (۴۴/۵۲ و ۱۲/۰۲) و در زنان (۴۴/۲۷ و ۱۱/۹۶) بود.

داده‌های این پژوهش، در دو بخش تجزیه و تحلیل شده است. در بخش نخست، برای بررسی مقدماتی ساختار مقیاس پرخاشگری ارتباطی در زوجین ایرانی، تحلیل عاملی

نمودار ۱- نمودار اسکری مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان

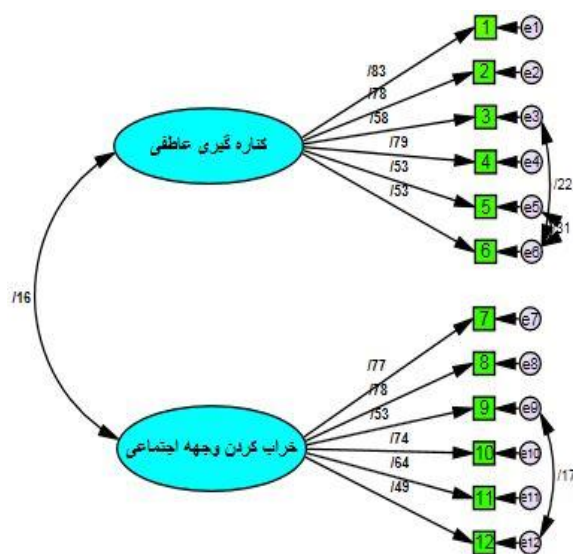
اکتشافی انجام شد و در بخش دوم، داده‌ها با استفاده از تحلیل عامل تأییدی بررسی شدند. پیش از اجرای تحلیل عاملی، از همبستگی سؤالات با کل آزمون و نیز ملاک افزایش آلفا در صورت حذف سؤال جهت حذف گزینه‌های نامناسب استفاده شد، اما هیچ‌کدام از سؤالات حذف نشدند. بررسی شاخص کیفیت حجم نمونه^۱ ($0/84$) و شاخص کرویت بارتلت^۲ ($p \leq 0/01$ و $df=66$) حاکی از مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل مؤلفه‌های اصلی و همچنین رد کردن فرضیه نبود، همبستگی کافی بین متغیرها برقرار بود. برای استخراج عامل‌ها، از روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی استفاده شد. همچنین برای چرخش عامل‌ها با توجه به ساختار مفهومی پرخاشگری از چرخش واریماکس^۳ استفاده شد. بر اساس مفروضه پژوهش، یعنی ساختار دو عاملی مقیاس پرخاشگری ارتباطی در پرسشنامه اصلی، برای اجرای عاملی ساختار عامل‌ها به ۲ عامل محدود شد. برای برآورد بارهای عاملی، تنها سؤالاتی که بار عاملی $0/40$ یا بالاتر داشتند در مدل باقی ماندند (جدول ۱). بررسی بارهای عاملی نشان داد که تک تک سؤالات بر روی عامل‌های مورد نظر بار عاملی بالایی داشتند و بر روی هیچ یک از عوامل دیگر، بار عاملی بالا نداشتند.

بررسی نمودار اسکری (نمودار ۱) نشان می‌دهد که مقیاس پرخاشگری ارتباطی از ۲ عامل اشباع شده است و در مجموع ۵۶ درصد واریانس مقیاس را تبیین می‌کند. از این رو تحلیل عامل اکتشافی حاکی از تکرار ساختار عاملی مقیاس خارجی پرخاشگری ارتباطی در نمونه ایرانی بود. لازم به ذکر است که حداقل بارهای عاملی در کل پرسشنامه $0/61$ و حداکثر $0/93$ بود که از حداقل مورد قبول ($0/40$) بسیار بالاتر است.

۱ . Kaiser.Meyer.Olkin (KMO)
 ۲ . Bartlett's test of sphericity
 ۳ .Varimax

جدول ۱- ماتریس چرخش یافته واریماکس مؤلفه‌های پرخاشگری ارتباطی پنهان

عامل‌ها		سؤالات
عامل ۱	عامل ۲	
۰/۸۲		۱- زمانی که همسر من از دست من عصبانی است، به من بی‌توجهی می‌کند.
۰/۸۲		۲- زمانی که همسر من از دست من عصبانی است، از عشق ورزی و رابطه جنسی با من خودداری می‌کند.
۰/۷۹		۳- همسر من برای اینکه من را مجبور به انجام کاری کند، تهدید می‌کند که در صورت عدم انجام آن کار، مرا ترک می‌کند.
۰/۶۹		۴- زمانی که همسر من از دست من عصبانی است، به من توجه نمی‌کند.
۰/۶۹		۵- زمانی که احساسات همسر من را جریحه‌دار می‌کنم، او سکوت می‌کند و با من صحبت نمی‌کند.
۰/۶۵		۶- تا زمانی که من خود را تسلیم خواسته‌های همسر من نکنم، او مرا عمداً نادیده می‌گیرد.
۰/۸۰		۷- همسر من اطلاعات خصوصی مربوط به مرا با دیگران در میان می‌گذارد و نگرش آنها را نسبت به من تغییر می‌دهد.
۰/۷۹		۸- همسر من رفتارش باعث می‌شود که دیگران به او توجه کنند و این مسأله مرا آشفته می‌سازد.
۰/۷۹		۹- همسر من تلاش می‌کند از طریق درمیان گذاشتن اطلاعات منفی من با دیگران، به محبوبیتم آسیب برساند.
۰/۷۱		۱۰- همسر من تلاش می‌کند، مرا در نزد دیگران شرم‌زده کند و احمق جلوه دهد.
۰/۶۵		۱۱- همسر من برای تحقیر کردن من، اطلاعات منفی که درباره من دارد را منتشر می‌کند.
۰/۶۱		۱۲- همسر من زمانی که از من چیزی می‌خواهد که مایل به انجام آن نیستم، مرا تهدید می‌کند که در صورت مخالفت با او، اطلاعات منفی که از من دارد را به دیگران می‌گوید.

نمودار ۲- تحلیل عاملی مرتبه اول مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان

در جدول ۱ الگوی ماتریس عاملی چرخش یافته سؤالات خرده‌مقیاس‌های پرخاشگری ارتباطی آمده است. سؤالاتی که بار عاملی ۰/۴۰ به بالا داشتند انتخاب شدند. لازم به ذکر است که عامل اول در جدول ۱ کناره‌گیری عاطفی و عامل دوم خراب کردن وجهه اجتماعی می‌باشد. به منظور اجرای تحلیل عاملی تأییدی با توجه به این که همه‌ی عبارت‌ها بر روی عامل‌های مربوطه بار عاملی بالا و بروی عامل‌های دیگر بار پایین داشتند، همان ساختار اکتشافی برای این مرحله مورد استفاده قرار گرفت. به این منظور با توجه به اینکه خرده‌مقیاس‌های پرخاشگری ارتباطی دارای همبستگی پایینی با هم هستند، از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول استفاده شد. به همین دلیل ۲ عامل در نظر گرفته شد. نمودار ۲ عوامل مورد نظر را نشان می‌دهد. در این نمودار ۲ عامل به ترتیب از بالا به پایین شامل کناره‌گیری عاطفی و خراب کردن وجهه اجتماعی می‌باشد.

برازش، مبنای تشخیص برازش مدل قرار می‌گیرند. نتایج حاصل از شاخص نیکویی برازش^۱ (۰/۹۳)، شاخص برازش نرم یافته^۲ (۰/۹۴) و شاخص برازندگی تطبیقی^۳ (۰/۹۶) می‌باشند. این شاخص‌ها هر قدر به ۱ نزدیکتر باشند، نشانه برازش خوب مدل است که معمولاً ۰/۹۰ در نظر گرفته شده است. همچنین ریشه میانگین مجذورات تقریب^۴ (۰/۰۶) بدست آمد که چون مقدار آن از ۰/۰۸ کمتر شد، نشانه برازش مناسب مدل است.

در پژوهش حاضر همچنین ضریب آلفای کرونباخ، اعتبار واگرا و همگرای مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان، بررسی شد. لازم به ذکر است که به منظور دستیابی به وضعیت‌روایی همگرا و واگرا پرسشنامه پرخاشگری پنهان، این پرسشنامه به همراه پرسشنامه تعارضات زناشویی ثنایی و سازگاری زناشویی روی ۱۵۰ زوج (۳۰۰ نفر) به طور همزمان اجرا شد.

ضریب آلفای کرونباخ برای مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان ۰/۸۵ به دست آمد و حاکی از همسانی درونی بالای آزمون می‌باشد. ضرایب آلفای کرونباخ برای عامل‌های کناره‌گیری عاطفی و خراب کردن وجهه اجتماعی، برای پاسخ‌های شوهران در مورد همسران به ترتیب (۰/۸۵) و (۰/۸۳) و برای پاسخ‌های همسران در مورد شوهران به ترتیب (۰/۸۴) و (۰/۸۲) به دست آمد. همچنین به منظور برآورد روایی همگرا و واگرا از ابزارهای معتبر قبلی به ترتیب شامل تعارضات زناشویی ثنایی (۱۳۸۷) و سازگاری زناشویی اسپینر استفاده شد. همچنین میزان روایی همگرای پرسشنامه پنهان ارتباطی با تعارضات زناشویی ثنایی، ۰/۴۷ و روایی واگرای آن با مقیاس سازگاری زناشویی ۰/۴۲ بدست آمد که هر دوی آنها در سطح ۰/۰۱ معنادار بودند.

باتوجه به اینکه تفاوت میانگین نمرات زوجین زن و مرد در میزان پرخاشگری ارتباطی پنهان و خرده مقیاس‌هایش

در جدول ۲ بارهای عاملی استاندارد شده مسیرها و سطوح معنی‌داری مربوط به آنها ارائه گردیده است.

جدول ۲- بارهای عاملی استاندارد شده مسیرها و سطوح معنی‌داری آنها

پارامتر	بارعاملی	p
سؤال ۱ → کناره‌گیری عاطفی	۰/۸۳	۰/۰۲
سؤال ۲ → کناره‌گیری عاطفی	۰/۷۸	۰/۰۱
سؤال ۳ → کناره‌گیری عاطفی	۰/۵۸	۰/۰۱
سؤال ۴ → کناره‌گیری عاطفی	۰/۷۹	۰/۰۱
سؤال ۵ → کناره‌گیری عاطفی	۰/۵۴	۰/۰۰۸
سؤال ۶ → کناره‌گیری عاطفی	۰/۵۳	۰/۰۰۹
سؤال ۷ → خراب کردن وجهه اجتماعی	۰/۷۷	۰/۰۰۷
سؤال ۸ → خراب کردن وجهه اجتماعی	۰/۷۷	۰/۰۱
سؤال ۹ → خراب کردن وجهه اجتماعی	۰/۵۳	۰/۰۰۷
سؤال ۱۰ → خراب کردن وجهه اجتماعی	۰/۷۴	۰/۰۰۹
سؤال ۱۱ → خراب کردن وجهه اجتماعی	۰/۶۴	۰/۰۱
سؤال ۱۲ → خراب کردن وجهه اجتماعی	۰/۴۹	۰/۰۱

همانطور که بررسی بارهای عاملی استاندارد شده و سطوح معناداری در جدول ۲ نشان می‌دهد، می‌توان گفت، تمامی ضرایب مسیر معنی‌دار بودند و نیاز به حذف هیچ‌کدام از سؤالات نبود. از این رو شاخص‌های نیکویی برازش مدل بررسی شد.

نتیجه حاصل از شاخص نیکویی برازش (کای اسکوتر)، ۱۸۴/۶۳ بدست آمد که در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار بود و نشانه عدم برازش مدل است و به دلیل این که نسبت کای اسکوتر در برابر حجم نمونه حساس می‌باشد و معمولاً زمانی که حجم نمونه بالا باشد، معنادار می‌شود، لذا مابقی شاخص‌های

۱ . Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)
 ۲ . Normed Fit Index (NFI)
 ۳ . Comparative Fit Index (CFI)
 ۴ . Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)

معنادار نبود، پژوهشگر جداول نرم یکسانی را برای دو گروه مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان ارائه گردیده است. فراهم آورد. در جدول ۳ نرم درصدی نمرات حاصل از

جدول ۳- نمرات خام، نمرات Z و نمرات T زوجین در مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان

دهکها	نمره خام	فراوانی	Z	نمره T	دهکها	نمره خام	فراوانی	Z	نمره T
	۱۴	۱	-۲/۵۴	۲۴/۶۴	نقطه ۶۰ درصدی	۴۶	۲۴	۰/۱۳	۵۱/۳۴
	۱۶	۲	-۲/۳۷	۲۶/۳۱		۴۷	۲۰	۰/۲۲	۵۲/۱۷
	۱۷	۱	-۲/۲۹	۲۷/۱۴		۴۸	۲۳	۰/۳۰	۵۳
	۱۸	۴	-۲/۲۰	۲۷/۹۸		۴۹	۱۷	۰/۳۸	۵۳/۸۴
	۱۹	۶	-۲/۱۲	۲۸/۸۱	نقطه ۷۰ درصدی	۵۰	۱۷	۰/۴۷	۵۴/۶۷
	۲۰	۴	-۲/۰۴	۲۹/۶۵		۵۱	۱۷	۰/۵۵	۵۵/۵۱
	۲۱	۱	-۱/۹۵	۳۰/۴۸		۵۲	۱۶	۰/۶۳	۵۶/۳۴
	۲۲	۳	-۱/۸۷	۳۱/۳۱		۵۳	۵	۰/۷۲	۵۷/۱۸
	۲۳	۵	-۱/۷۹	۳۲/۱۵		۵۴	۱۷	۰/۸۰	۵۸/۰۱
	۲۴	۳	-۱/۷۰	۳۲/۹۸	نقطه ۸۰ درصدی	۵۵	۱۷	۰/۸۸	۵۸/۸۴
	۲۵	۵	-۱/۶۲	۳۳/۸۲		۵۶	۱۱	۰/۹۷	۵۹/۶۸
	۲۶	۳	-۱/۵۳	۳۴/۶۵		۵۷	۶	۱/۰۵	۶۰/۵۱
	۲۷	۵	-۱/۴۵	۳۵/۴۹		۵۸	۱۲	۱/۱۳	۶۱/۳۵
	۲۸	۶	-۱/۳۷	۳۶/۳۲		۵۹	۱۱	۱/۲۲	۶۲/۱۸
	۲۹	۹	-۱/۲۸	۳۷/۱۵		۶۰	۶	۱/۳۰	۶۳/۰۲
	۳۰	۱۱	-۱/۲۰	۳۷/۹۹	نقطه ۹۰ درصدی	۶۱	۱۲	۱/۳۸	۶۳/۸۵
نقطه ۱۰ درصدی	۳۱	۱۰	-۱/۱۲	۳۸/۸۲		۶۲	۸	۱/۴۶	۶۴/۶۸
	۳۲	۲۱	-۱/۰۳	۳۹/۶۶		۶۳	۵	۱/۵۵	۶۵/۵۲
	۳۳	۱۶	-۰/۹۵	۴۰/۴۹		۶۴	۴	۱/۶۳	۶۶/۳۵
	۳۴	۱۷	-۰/۸۷	۴۱/۳۲		۶۵	۷	۱/۷۲	۶۷/۱۹
نقطه ۲۰ درصدی	۳۵	۲۶	-۰/۷۸	۴۲/۱۶		۶۶	۱۰	۱/۸۰	۶۸/۰۲
	۳۶	۲۴	-۰/۷۱	۴۲/۹۹		۶۷	۳	۱/۸۹	۶۸/۸۶
	۳۷	۱۷	-۰/۶۲	۴۳/۸۳		۶۸	۶	۱/۹۷	۶۹/۶۹
نقطه ۳۰ درصدی	۳۸	۳۸	-۰/۵۳	۴۴/۶۶		۶۹	۵	۲/۰۵	۷۰/۵۲

				درصدی			
۷۱/۳۶	۲/۱۳	۷	۷۰	۴۵/۵۰	-۰/۴۵	۲۲	۳۹
۷۲/۱۹	۲/۲۲	۳	۷۱	۴۶/۳۳	-۰/۳۷	۲۲	۴۰
				درصدی			
۷۳/۰۳	۲/۳۰	۳	۷۲	۴۷/۱۶	-۰/۲۸	۲۶	۴۱
۷۳/۸۶	۲/۳۹	۱	۷۳	۴۸	-۰/۲۱	۲۶	۴۲
۷۴/۷۰	۲/۴۷	۲	۷۴	۴۸/۸۳	-۰/۱۲	۲۴	۴۳
				درصدی			
۷۶/۳۶	۲/۶۴	۲	۷۶	۴۹/۶۷	-۰/۰۳	۱۹	۴۴
۸۳/۰۴	۳/۳۰	۱	۸۴	۵۰/۵۰	۰/۰۵	۲۵	۴۵
			۷۰۰				
				کل			

در پژوهش حاضر نرم مقوله‌ای نیز بر روی نمرات کل پرخاشگری ارتباطی پنهان بررسی شد که نتایج آن در جدول ۴ ارائه گردیده است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر آماده‌سازی و اعتباریابی مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان نلسون و کارول (۲۰۰۶) در زوج‌های ایرانی بود. پس از ترجمه گویه‌ها و تایید آن توسط صاحب نظران، مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان برای اجرا آماده شد. روایی و پایایی مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان مورد بررسی در این پژوهش به روش‌های گوناگون بررسی شد. یافته‌های به دست آمده از تحلیل عاملی اکتشافی نشان داد که مقیاس پرخاشگری ارتباطی از ۲ عامل کناره‌گیری عاطفی و خراب کردن وجهه اجتماعی اشباع شده است و در مجموع ۵۶ درصد واریانس مقیاس را تبیین می‌کند. از این رو، تحلیل عاملی اکتشافی حاکی از تکرار ساختار عاملی مقیاس خارجی پرخاشگری ارتباطی در نمونه ایرانی بود.

یافته‌های به دست آمده از تحلیل عاملی تاییدی بر روی مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان، گویای روایی‌سازه این پرسشنامه است. بارهای عاملی استاندارد

جدول ۴- نرم مقوله‌ای مقیاس پرخاشگری ارتباطی

پنهان		
مقوله	میانگین	جمع نمره-
	نمره‌ها	های خام
خیلی زیاد	۶/۵-۷	۷۸-۸۴
نسبتاً زیاد	۵/۵-۶/۴۹	۶۶-۷۷/۸۸
زیاد	۴/۵-۵/۴۹	۵۴-۶۵/۸۸
نمی‌دانم	۳/۵-۴/۴۹	۴۲-۵۳/۸۸
کم	۲/۵-۳/۴۹	۳۰-۴۱/۸۸
نسبتاً کم	۱/۵-۲/۴۹	۱۸-۲۹/۸۸
خیلی کم	۱-۱/۴۹	۱۲-۱۷/۸۸

با توجه به جدول ۴ با داشتن نمره خام هر فرد، با استفاده از ارقام جدول می‌توان وضعیت نسبی او را مشخص نمود و تعیین کرد که چند درصد از زوجین، نمره بالاتر یا پایین‌تر از او کسب کرده‌اند.

شده حاصل از تحلیل عاملی تاییدی، بیانگر معنی‌دار بودن تمامی ضرایب بودند و هیچ‌کدام از سؤالات حذف نشدند. شاخص‌های برازش نیز حاکی از این بود که مدل دو عاملی پرخاشگری پنهان (کناره‌گیری عاطفی و خراب کردن وجهه اجتماعی) از برازش خوبی برخوردارند. این یافته با نتایج نسخه اصلی پرسشنامه و نتایج پژوهش‌های کارول و همکاران، (۲۰۱۰)، هیوز (۲۰۱۰)، کلیفورد (۲۰۱۳) و منگ (۲۰۱۳) همسو است. این پژوهش‌ها نیز برازش مناسبی و بالایی را برای مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان گزارش کردند.

یافته دیگر پژوهش نشان داد که ضریب آلفای کرونباخ برای مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان ۰/۸۵ است و حاکی از همسانی درونی بالای آزمون است. ضرایب آلفای کرونباخ خرده مقیاس‌های کناره‌گیری عاطفی و خراب کردن وجهه اجتماعی نیز، برای پاسخ‌های شوهران در مورد همسران به ترتیب (۰/۸۳) و (۰/۸۵) و برای پاسخ‌های همسران در مورد شوهران به ترتیب (۰/۸۴) و (۰/۸۲) به دست آمد. با توجه به اینکه ضریب آلفای بالاتر از ۰/۷۰ نشان‌دهنده همسانی درونی خوب یک مقیاس می‌باشد، لذا می‌توان گفت مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان و خرده مقیاس‌های آن دارای همسانی درونی خوبی هستند. این یافته با نتایج پژوهش‌های پیشین از جمله هیوز (۲۰۱۰)، کلیفورد (۲۰۱۳) و منگ (۲۰۱۳) و کرامر (۲۰۱۵) همسو است.

همبستگی مثبت و منفی معنی‌دار بین مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان با مقیاس تعارضات زناشویی ثنائی (۱۳۸۷) و سازگاری زناشویی بی‌اسپینر، نیز نشان از برقراری روایی همگرا و واگرای پرسشنامه پرخاشگری ارتباطی پنهان می‌باشد. کارول و همکاران (۲۰۱۰) نشان دادند که پرخاشگری در روابط زناشویی با کیفیت ضعیف رابطه زناشویی و عدم ثبات در رابطه زن و مرد همراه است. لیندر و همکاران (۲۰۰۲) نیز در تحقیق خود بیان داشتند که استفاده از پرخاشگری رابطه‌ای (در رابطه زناشویی) یک کیفیت منفی از رابطه زناشویی مانند، بی‌اعتمادی، حسادت و سرخوردگی و یک ادراک منفی در

کیفیت رابطه برای هر دو نفر، هم قربانی و هم فرد پرخاشگر، به همراه دارد. هیوز (۲۰۱۰) نیز در پژوهش خود، نشان داد که رفتار پرخاشگرانه در روابط زناشویی می‌تواند اثرات منفی بر رضایت جنسی همسران داشته باشد. نتایج همچنین نشان داد که میانگین نمرات پرخاشگری ارتباطی پنهان بین شوهران و همسران تفاوت معناداری ندارد، لذا جداول نرم یکسانی برای هر دو گروه ارائه شد. به طور کلی بررسی توزیع نمرات کل آزمون پرخاشگری ارتباطی پنهان در بین زوجین نشان از نرمال بودن آن داشت.

با توجه به نتایج پژوهش، می‌توان گفت مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان نلسون و کارول (۲۰۰۶) از روایی و اعتبار مناسبی برخوردار است و می‌توان آن را برای سنجش میزان پرخاشگری ارتباطی پنهان زوج‌های ایرانی بکار برد...

از آنجایی که اجرای این پرسشنامه مربوط به روابط زوجی و کیفیت ارتباط زن و شوهر است، نتایج آن نیز بهتر است برای هر دو زوج با هم بدست آیند تا اطلاعات کامل‌تری از روابط آنها حاصل شود. این کار در پژوهش حاضر رعایت شد، اما آنچه محدودیت این کار تحقیقی بود، اجرای جلسه توجیهی با حضور هر دو نفر زن و شوهر بود، که به علت محدودیت اجرایی محقق، بطور کامل انجام نگرفت؛ لذا جهت کسب نتایج دقیق‌تر لازم است در جلسه توجیهی، هر دو نفر حضور داشته باشند، تا هم برای آزمودنی‌ها ابهامی باقی نماند و هم نتایج دقیق‌تر و کامل‌تری حاصل شود. به علت محدودیت زمانی و امکانات، نمونه پژوهش حاضر به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند؛ لذا، انتظار می‌رود برای تعمیم‌پذیری بیشتر نتایج، حجم نمونه، بصورت نمونه‌گیری خوشه‌ای و از بین طیف مشخص‌تری از سطح تحصیلی و یا اقتصادی- اجتماعی جامعه، انتخاب شود تا نتایج برای طیف خاصی از آزمودنی‌ها قابلیت تعمیم‌پذیری بیشتری داشته باشد.

از آنجایی که پرسشنامه پرخاشگری پنهان برای اولین بار در ایران اجرا شد و سؤالات نیز بار فرهنگی دارند، بهتر

محرمانه ماندن نتایج تا حد ممکن رعایت شد، اما بهتر است این پرسشنامه را برای زوجین داوطلب و به صورت همزمان، مثلاً در مراکز مشاوره ای اجرا نمود، تا اطمینان آزمودنی‌ها بیشتر فراهم شود. در پایان از کلیه زوج‌هایی که در پژوهش حاضر شرکت کردند، نهایت تشکر و قدردانی می‌گردد.

است نتایج آن را در مناطق مختلف کشور بکار برد تا قابلیت تعمیم‌پذیری بیشتری به لحاظ فرهنگی بدست آید. محدودیت دیگری که در حقیق حاضر وجود داشت، در مورد محتوای سوالات این پرسشنامه بود؛ سوالات این پرسشنامه مستلزم افشاسازی زوجین در مورد کیفیت روابط زناشویی شان بود؛ لذا هر چند جوانب اجرای

- AlZahra University. [Persian].
- Hughes, A. A. (۲۰۱۰). The relationship between couple attachment and sexual satisfaction with covert relational aggression as a mediator: A longitudinal study (Master's thesis). in factor analysis. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Johnson, M. P. (۱۹۹۵). Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women. *Journal of Marriage and the Family*, ۲۸۳-۲۹۴.
- Johnson, M. P., & Ferraro, K. J. (۲۰۰۰). Research on domestic violence in the ۱۹۹۰s: Making distinctions. *Journal of Marriage and Family*, ۶۲(۴), ۹۴۸-۹۶۳.
- Kim, H. K., Shortt, J. W., Tiberio, S. S., & Capaldi, D. M. (۲۰۱۶). Aggression and coercive behaviors in early adult relationships: Findings from the Oregon Youth Study-Couples Study. In T. J. Dishion & J. J. Snyder (Eds.), *Oxford handbook of coercive relationship dynamics* (pp. ۱۶۹-۱۸۱).
- Linder, J. R., Crick, N. R., & Collins, W. A. (۲۰۰۲). Relational aggression and victimization in young adults' romantic relationships: Associations with perceptions of parent, peer, and romantic relationship quality. *Social Development*, ۱۱(۱), ۶۹-۸۶.
- Madsen, C. A. (۲۰۱۲). The impact of marital power on relational aggression. Kansas State University.
- Meng, K. N. (۲۰۱۳). Couple Implicit Rules for Facilitating Disclosure and Relationship Quality with Romantic Relational Aggression as a Mediator. Brigham Young University.
- Meyers, L. S., Gamst, G., & Guarino, A. J. (۲۰۰۶). *Applied multivariate research: Design and interpretation*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Nelson DA, Carroll JS. (۲۰۰۶). *Couples Relational Aggression and Victimization Scale (CRAViS)*. Provo, UT: RELATE Institute.
- Sanaei, B., Hooman, H. A., & Alaghband, S. (۲۰۰۹). *The Measurement Scales of Family and Marriage*. Beasat Publisher. [Persian].
- Tafreshi, M., Amiri Majd, M., Jafari, A. (۲۰۱۳). The Effectiveness of Anger Management Skills Training on Reduction Family Violence and Recovery Marital Satisfaction. *Journal of Family Research*, Vol. ۹(۳); ۲۹۹-۳۱۰; ۲۰۱۳. [Persian].
- Taniguchi ST, Freeman PA, Taylor S and Malcarne BA. (۲۰۰۶). study of married couples' perceptions of marital satisfaction in outdoor recreation. *Journal of Experi Edu*, ۲۸(۳), ۲۵۳-۲۵۶.
- ## References
- Archer, J., & Coyne, S. M. (۲۰۰۵). An integrated review of indirect, relational, and social aggression. *Personality and Social Psychology Review*, ۹, ۲۱۲-۲۳۰.
- Buehler, C., Krishnakumar, A., Stone, G., Anthony, C., Pemberton, S., Gerard, J., & Barber, B. K. (۱۹۹۸). Interparental conflict styles and youth problem behaviors: A two-sample replication study. *Journal of Marriage and the Family*, ۶۰(۱), ۱۱۹-۱۳۲.
- Carroll, J. S., Nelson, D. A., Yorgason, J. B., Harper, J. M., Ashton, R. H., & Jensen, A. C. (۲۰۱۰). Relational aggression in marriage. *Aggressive Behavior*, ۳۶(۵), ۳۱۵-۳۲۹.
- Charania, MR & Ickes, W. (۲۰۰۷). 'Predicting marital satisfaction: Social absorption and individuation versus attachment anxiety and avoidance' *Personal Relationships*, ۱۴(۲), ۱۸۷-۲۰۸.
- Clifford, C. E. (۲۰۱۳). Attachment and Covert Relational Aggression in Marriage with Shame as a Potential Moderating Variable: A Two Wave Panel Study.
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (۱۹۹۲). A first course
- Cramer, C. M. (۲۰۱۵). *Relational Aggression/Victimization and Depression in Married Couples*. Brigham Young University.
- Crick, NR., Nelson, D. A. (۲۰۰۲). Relational and physical victimization within friendships: Nobody told me there'd be friends like these. *J Abnorm Child Psychol*. ۳۰:۵۹۹-۶۰۷.
- Curtis, D. S., Epstein, N. B., & Wheeler, B. (۲۰۱۵). Relationship Satisfaction Mediates the Link Between Partner Aggression and Relationship Dissolution The Importance of Considering Severity. *Journal of interpersonal violence*. ۱-۲۲.
- Edalati, A., Redzuan, M. (۲۰۱۰). perception of Women towards Family values and Their marital Satisfaction. *Journal of American Science*, ۶(۴), ۱۳۲-۱۳۷.
- Goldstein, S. E., Chesir-Teran, D., & McFaul, A. (۲۰۰۸). Profiles and correlates of relational aggression in young adults' romantic relationships. *Journal of Youth and Adolescence*, ۳۷, ۲۵۱-۲۶۵.
- Gottman, J. M., & Notarius, C. I. (۲۰۰۰). Decade review: Observing marital interaction. *Journal of Marriage and Family*, ۶۲(۴), ۹۲۷-۹۴۷.
- Hajiabolzadeh, SH. (۲۰۰۳). The Effectiveness of Skills Communication Training with Cognitive-Behavioural Approach on The Marital Satisfaction Spouses living in Karaj City. Dissertation of Master,

